

Eva Huntington

Bibliotek & Läranderesurser – vad är det egentligen?

Paper presenterat vid konferensen

Mötesplats inför framtiden

ARBETSLIV • UTBILDNING • FORSKNING

11-12 oktober 2006 i Borås

Inledning

Under de 17 år som jag arbetat som bibliotekarie har biblioteksverksamheten förändrats radikalt. Mycket kort kan förändringen sammanfattas i att fokus har flyttats från samlingarna till dem som använder sig av samlingarna.

Det livslånga lärandet, den utbyggda distansundervisningen och regeringens mål, att 50 % av alla ungdomar skall påbörja högskolestudier före 25 års ålder, är faktorer som påverkat utvecklingen.

Folkbiblioteken och högskolebibliotekens roller var tidigare åtskilda. Det visade sig också i att bibliotekarietutbildningen var uppdelad mot att arbeta på folkbibliotek eller forskningsbibliotek. Idag har verksamheterna närmat sig varandra och studerande på högskolor och universitet använder sig i mycket hög utsträckning av folkbibliotekens tjänster.

Bibliotekens förändrade uppgifter

Den stora explosionen av elektroniskt tillgängligt material har förändrat bibliotekens uppgifter. Med så mycket information tillgänglig på webben har behovet av användarundervisning vuxit och blivit allt viktigare. Kurser i informationssökning och hur man skriver referenser är en självklar del av bibliotekens pedagogiska verksamhet. Samtidigt har självservice byggts ut och användarna sköter allt fler tjänster själva direkt på webben. De lånar och lämnar tillbaka böcker, de reserverar böcker, de bokar grupprum, de chattar med en bibliotekarie i realtid.

En annan stor uppgift för universitets- och högskolebiblioteken är den elektroniska publiceringen av högskolornas och universitetens forskningsresultat.

Nya biblioteksbyggnader

Samtidigt som den elektroniska utvecklingen gjort att både studenter och forskare i princip aldrig behöver besöka biblioteket för att få sina informationsbehov tillfredsställda har det byggts många nya universitets- och högskolebiblioteksbyggnader. Det kan tyckas motsägelsefullt. Men byggnaderna fylls av nya verksamheter som tidigare inte funnits eller inte hört till bibliotekets verksamhet. Till stor del byggs det för det ökade antalet studenter. Ytan i Borås Högskolas nya bibliotek är flera gånger större än ytan i det gamla biblioteket men ytan för att ställa böcker och tidskrifter på är inte mycket större än tidigare. Den stora ökningen består av arbetsplatser för studenterna; grupprum, datorarbetsplatser och läsplatser. Från att ha varit en plats för böcker har vi nu till största delen blivit en plats för studenter.

Verksamheter på andra lärosäten

Universitets- och högskolebiblioteken var tidigt bekanta med begreppet LRC, Learning Resource Center, och detta begrepp finns med i planeringen av flera nya bibliotek. Olika typer av ny verksamhet sammanförs med den traditionella biblioteksverksamheten, ofta med inriktning mot pedagogik och IT. Ibland löser man det organisatoriskt genom att låta biblioteket vara en del av en större enhet medan man ibland låter befintlig biblioteksverksamhet bli huvudman för den nya verksamheten.

Några exempel från andra högskolebibliotek:

- Bibliotek och IT på Malmö högskola. Här har man fört samman bibliotek, IT och telefoni. Telefoni innebär att högskolans växel med receptionister och telefonister också är knutet till verksamheten.
- Lärum på Lärarhögskolan i Stockholm. Lärum består av bibliotek, Mediaverkstad och Mediaproduktion. Mediaverkstaden vänder sig till studenter som där kan arbeta med multimediaprojekt, låna utrustning och få tekniskt och pedagogiskt stöd. Mediaproduktion producerar material till lärarna.

- Biblioteket med sektionen för flexibelt lärande och distansutbildning på Kalmar högskola. Här erbjuds främst personalen stöd i hur man skapar nätkurser, hur man använder publiceringsverktyg och hur man anordnar video- och e-möten.
- Till Chalmers bibliotek har knutits Centrum för Fackspråk och kommunikation som ansvarar för utbildning i språk och kommunikation på hela Chalmers.

LRC

För ett och ett halvt år sedan kom projektrapporten LRC på campus.¹ Här är LRC översatt till svenska och står för läranderesurscentrum. Ansvariga för projektet var Stockholms UB och Växjö universitet och Myndigheten för Sveriges nätuniversitet var uppdragsgivare och finansierare. I rapporten framkommer att det inte är enkelt att definiera vad ett LRC är och vilka verksamheter som ingår. Det ser olika ut på olika lärosäten och de lokala förutsättningarna definierar ofta verksamheten. Gemensamt är dock att det är verksamheter som ger stöd i lärandet för både studenter och lärare.

Nedanstående begrepp redovisas som viktiga för ett LRC:

- Helhetssyn på lärandet för hela lärosätet
- Förankring i behov, styr- eller referensgrupp med studenter och lärare
- Tillgänglighet, tidsaspekten
- Studentarbetsplats
- Hjälpa till självhjälp
- "Nära" stöd för lärares dagliga problem, decentraliserat
- Centraliserat lärarstöd för planering och utveckling
- Centraliserat stöd för studenter

Den kartläggning som gjordes visar att det är tolv lärosäten som har ett LRC eller en LRC-liknande verksamhet och det är nio lärosäten som planerar att starta en sådan verksamhet. I kartläggningen är definitionen av ett LRC mycket vid.

Bibliotek & läranderesurser (BLR) vid Högskolan i Borås

Studentsupport

Även vi tittade på olika LRC i bl a England när vi byggde vårt nya bibliotek för ett par år sedan. När vi flyttade in i våra nya lokaler sommaren 2004 flyttade också den s k studentsupporten in i de nya lokalerna. Studentsupport är tre adjunkter som erbjuder pedagogiskt stöd i svenska som andraspråk, engelska, dyslexi/läs- och skrivsvårigheter samt röst tal och kommunikation.

Datasupport

Ganska omgående byggde vi också upp en datasupport. Diskussioner fördes om att förlägga delar av högskolans centrala IT-stöd till biblioteket men lösningen blir att bemanna datasupporten med studenter. Vi har lång och god erfarenhet av att ha studenter från Bibliotekshögskolan anställda för att hålla biblioteket öppet under kvällar och helger. Studenterna som bemannar datasupporten kommer från flera av institutionerna på högskolan. Datasupporten är öppen måndag- torsdag 11-13 och 15-17 samt fredag 12-16. De hjälper till

Hamrin, A. & Lundberg, L. (2006). *LRC på campus: projektrapport*. (Elektronisk).

Tillgänglig: <http://www.projekt.netuniversity.se/download/2566/x/Projektrapport_LRC.pdf>. (2006-09-03)

med frågor om t ex användarkonton och lösenord, olika programvaror, filhantering och e-post. Mer avancerade frågor hänvisas vidare till centrala IT-funktionen som också finns i bakgrunden med handledning, utbildning och stöd för studenterna.

Mattesupport

Många studenter som läser på högskolan har behov av kompletterande stöd i matematik. Då verksamheten med en datasupport bemannad av studenter faller mycket väl ut, bygger vi upp en mattesupport efter samma mönster. För närvarande är det tre studenter från Ingenjörshögskolan som sköter mattesupporten.

Mattesupporten var från början öppen två eftermiddagar i veckan. På grund av att den var så välbesökt utökades öppettiderna och idag är den öppen 15 timmar i veckan. Öppettiderna är måndag och torsdag 13-17, onsdag 15-19 och fredag 12-15. Inför tentamensperioder kan öppettiderna utökas ytterligare.

Studenter från Ingenjörsskolan har störst behov av mattesupport men även studenter från de övriga institutionerna använder sig av mattesupportens tjänster.

Avdelningen för studentservice

I början av 2006 bildas på högskolan en ny enhet, avdelningen för studentservice.

Diskussioner förs om var avdelningen skall ligga organisatoriskt och det beslutas att den skall höra till Bibliotek & läranderesurser. Tanken är att delen läranderesurser skall utvecklas med fler verksamheter.

Inom avdelningen för studentservice finns förutom de tidigare nämnda pedagogiska resurserna nu också följande verksamheter:

- central studievägledning
- karriärvägledning
- studenthälsan med sjuksköterska, kurator och studentpräst
- internationell koordinator
- samordning av stöd till studenter med funktionshinder

BLR ansvarar också för att informera om stipendier till studenter på grundnivå.

Det planeras för att utveckla den pedagogiska verksamheten och bygga upp en språkverkstad.

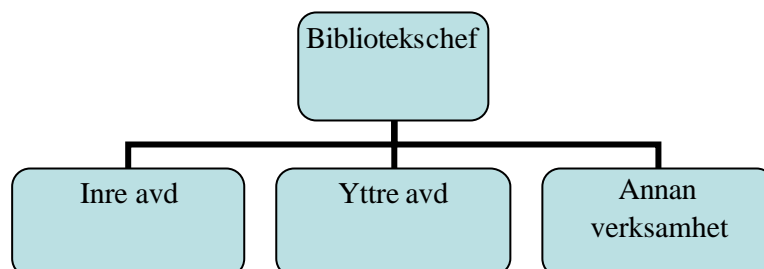
LRC och BLR

Ser man på de begrepp som är viktiga för att definiera ett LRC (se under rubriken LRC på föregående sida) innehåller vår verksamhet de delar som riktar sig mot studenter. Det är tillgänglighet, studentarbetsplats, centraliserat stöd för studenter och hjälp till självhjälp. De andra kriterierna som handlar om stöd för lärarna finns på Högskolan i Borås i en annan enhet, Centrum för lärande och undervisning (CLU).

Definitionen för ett LRC är inte enhetlig och enkel men vi kan konstatera att vår nya verksamhet på Bibliotek & läranderesurser till allra största delen är till för studenterna. Det innebär ett närmare samarbete med studentkåren. Det finns en referensgrupp för studenthälsan med representanter från studentkåren. Vår internationella koordinator samarbetar med studentkåren om mottagandet av nya internationella studenter och bostadsgarantin är ett annat gemensamt område.

Vi kan också konstatera att Bibliotek & läranderesurser är en biblioteksverksamhet där det tillkommer nya verksamheter (figur 1).

Ett annat sätt att organisera verksamheten kan vara att det skapas en ny organisation där biblioteket är en del av verksamheten på samma nivå som de tillkommande verksamheterna.

Figur 1

Fördelar med BLR

Det gemensamma målet för läranderesurser och andra studentnära verksamheter är att bidra till att studenterna klarar sina studier väl och att de mår så bra som möjligt under studietiden.

Att samordna studentnära verksamheter i en avdelning innebär självklara fördelar för studenterna och höjer kvaliteten på verksamheterna. Det är lättare för olika stödverksamheter att samarbeta om man befinner sig inom samma organisation. Man får större förståelse för varandras verksamheter vilket innebär bättre resursutnyttjande som kommer studenterna tillgodo.

Biblioteket har av tradition en hög servicemedvetenhet och hög servicenivå på sin verksamhet och är därför väl lämpat att ansvara för studentserviceverksamheten.

Studenten har behov av olika stödverksamheter under olika delar av sin studietid. Samlar man de olika stödresurserna på ett ställe är det enklare för studenterna att hitta dem när de behöver dem. Bibliotekslokalen är en välbesökt lokal och det rör sig många studenter från alla institutioner där vilket gör den mycket väl lämpad att ha studentnära verksamheter. De blir exponerade och marknadsförs och görs kända på ett bra sätt.

Utmaningar för BLR

Att förlägga verksamheter, som inte självklart hör hemma någon annanstans på högskolan, till biblioteksorganisationen kan innebära att biblioteket får ta hand om verksamheter som är oklart definierade med därmed sammanhängande problematik.

Ur de nya verksamheternas synpunkt kan det upplevas som att man hamnar i periferin. Det är viktigt att fastställa beslutsordningen och att veta i vilka instanser frågor skall tas upp. Biblioteksrådet är idag den rådgivande instans där biblioteksfrågor tas upp till diskussion innan de går vidare till beslut. Detta råd behöver ses över och omvandlas till rådet för Bibliotek & läranderesurser. Sammansättningen av ledamöter ska spegla den nya verksamheten där biblioteksfrågorna är en del av verksamheten.

Det finns problem att lösa när det tillförs nya verksamheter till en redan existerande verksamhet. Ett exempel är webbplatsen som för vår del är uppbyggd med bibliotekets

verksamhet som grund. Det är ett stort arbete att utforma webbplatsen så att alla verksamheter presenteras på ett bra sätt för användarna.

Tidigare fanns det bibliotekarier och biblioteksassistenter i verksamheten. Nu är det ett flertal olika yrkesgrupper inom samma organisation. Det är naturligtvis berikande på många sätt, men det innebär också kulturskillnader. T ex gäller olika arbetstidsavtal för lärare och annan personal. I en insändare i *Universitetsläraren*¹ beskrivs universitetens två tidsordningar i form av klocktid och uppgiftstid. Lärarna lever inom uppgiftstiden med stor frihet att bestämma över sitt arbete i tid och rum medan annan personal lever inom klocktiden med stämpelur och flexitid. Dessa skilda tidsordningar kan ge upphov till spänningar.

Lönenivån mellan olika yrkesgrupper varierar. I snitt ligger bibliotekarier lägre än t ex adjunkter. Vad innebär det i det långa loppet när yrkesgrupperna finns inom samma verksamhet? Kommer bibliotekariernas lönenivå att höjas?

Var slutar institutionernas ansvar för studenternas kunskapsinhämtande och var börjar ansvaret för BLR? Detta är en viktig fråga som behöver klargöras. Har alltför många studenter behov av support i t ex matematik eller svenska som andraspråk, skall det kanske ingå i deras utbildning, i stället för att de erbjuds support. Är det då institutionerna eller BLR som ska ansvara för att ge sådan utbildning?

När gymnasieskolan blev en skola för alla innebar det mer disciplinproblem och att färre elever klarade grundkunskaperna i svenska, engelska och matte.

Hälften av dessa gymnasieelever skall in i högskolan innan de är 25 år. Vad innebär det för högskolorna? Kommer de stödjande verksamheterna att öka i omfattning? Kommer vi att ha motsvarigheten till gymnasieskolornas individuella program på högskolorna i framtiden?

Studenter som hjälper studenter

Tanken med att det är studenter som hjälper studenter är att

- verksamheten skall vara öppen för alla
- ingen föransökan skall behövas
- det kan kännas enklare att fråga en student än en lärare
- det är enklare att anställa studenter än lärare
- det är lättare att förändra verksamheten
- det ger erfarenhet och är meriterande för studenterna som arbetar med support

Det är viktigt att de anställda studenterna har lärare eller annan kunnig personal bakom sig som de kan fråga och som de kan få stöd av. I vår mattesupport finns det två mattelärare med från Ingenjörshögskolan som stödjer studenterna. För datasupporten finns det kontaktpersoner på den centrala IT-avdelningen som ger stöd.

Avslutning

Den utökade verksamheten, med en ny avdelning för studentservice, som organisatoriskt hör till Bibliotek & läranderesurser är berikande, spännande och utmanande. Man kan se att det ingår i utvecklingsmönstret för universitets- och högskolebibliotek att det förläggs nya verksamheter tillsammans med den traditionella biblioteksverksamheten. Vad det innebär för bibliotekens och bibliotekariernas roller och identitet får framtiden utvisa.

¹ Olofsson, G. (2006). Universitetens två tidsordningar - klocktid och uppgiftstid . *Universitetsläraren*, nr 9, s 15

2006-09-07

Eva Huntington
Avdelningschef studentservice
Bibliotek & läranderesurser